

متن سخنرانی سرپرست محترم کمیسیون ملی یونسکو

به مناسبت کارگاه آموزشی زیرمنطقه‌ای «نجات زندگی انسان‌ها؛ آمادگی برای مقابله با بلایا، نقش

رسانه‌ها و فناوری‌های اطلاعاتی در قبال تغییرات اقلیم و کاهش خطرات بلایای طبیعی»

کنوانسیون چارچوب سازمان ملل در مورد تغییر اقلیم (The UN Framework Convention on Climate Change) در ماده ۱ خود میان تغییر اقلیم که ناشی از تغییر ساختار و ترکیب اتمسفر به واسطه فعالیت‌های انسانی می‌باشد و «دگرگونی اقلیم» که به علل طبیعی صورت می‌پذیرد تفاوت قائل است. در حقیقت دگرگونی‌های طبیعی جو در سراسر تاریخ زمین رخ داده‌اند اما اکنون این فعالیت‌های انسانی است که به همراه تغییرات طبیعی باعث ایجاد تغییر اقلیم شده است.

امروزه همه بر این باورند که میانگین درجه حرارت جهانی در نتیجه انتشار گازهای گلخانه‌ای که بواسطه فعالیت‌های انسانی تولید می‌شود در حال افزایش است و این امر پیامدهای ناخوشایندی را برای محیط زیست به همراه داشته است. البته تولید گازهای گلخانه‌ای امری طبیعی است اما امروز بخش زیادی از آن بطور فزاینده‌ای حاصل فعالیت‌های انسانی است. در میان گازهای گلخانه‌ای دی اکسید کربن و متان مهمترین بخش را تشکیل می‌دهند که CO₂ آلوده کننده اصلی است که عموماً از طریق مصرف نفت، گاز و ذغال سنگ در صنعت حمل و نقل، سیستم‌های گرمایش ساختمان‌ها، تولید می‌شود. سهم متان نیز در افزایش گازهای گلخانه‌ای حدود ۲۰٪ ارزیابی می‌شود که منبع اصلی تولیدکننده آن میکروارگانیسم‌های غیرهوازی است که در روده دام‌ها و بویژه گاوها وجود دارند مصرف گوشت در جهان باعث گردیده تا ۲/۳ زمین‌های کشاورزی برای تولید دام اختصاص یابد و این امر باعث افزایش گازهای گلخانه‌ای شده است.

در هر صورت تغییرات دمایی بر کل زمین تأثیر می‌گذارد. این تأثیر به عنوان مثال در تغییر الگوهای آب و هوایی و در نتیجه میزان بارش قابل مشاهده است. به عقیده پروفیسور فلانری دانشمند علوم زیست محیطی که اهل استرالیا است الگوهای تهیه شده از شرایط اقلیمی نشانگر آن هستند که افزایش دما به میزان یک درجه سلسیوس میزان بارندگی جهان را ۱٪ افزایش

می‌دهند. البته میزان بارندگی یکنواخت نیست به گونه‌ای که در بعضی مناطق شدید و در بعضی دیگر هیچ تغییری در شدت بارش مشاهده نمی‌گردد.

برخی صاحب‌نظران چون جان هولمز (John Holmes) معاون مدیرکل سازمان ملل در امور انسان دوستانه تغییر اقلیم را در افزایش توالی بلایای طبیعی نظیر سیل‌های وحشتناک سال ۲۰۰۷ در هند، بنگلادش و نپال مؤثر می‌داند.

تنها در سال ۲۰۰۷ سیل‌ها بر زندگی ۲۸ میلیون نفر تأثیر منفی گذاشته و باعث مرگ ۴۰۰ نفر شدند. آب راکد به جا مانده از سیل‌ها مکانی کشنده و محلی برای رشد بیماری‌ها بوده و منابع آب نیز آسیب دائمی دیدند و میلیون‌ها هکتار زمین‌های کشاورزی زیرآب رفتند و محصولات کشاورزی نابود شدند. بنابراین تغییر اقلیم مشکلی جهانی است که برای رویارویی با آن می‌باید در همه سطوح و به وسیله و مشارکت همه اقدام نمود.

با توجه به این که مخاطرات ناشی از تغییرات اقلیمی و بروز حوادث طبیعی همچون سیل، زلزله، متوجه همه کشورها گردیده است این سؤال مطرح می‌گردد که رسانه‌ها و بویژه رادیو و تلویزیون‌های عمومی چه نقشی در مقابله با این معضلات می‌توانند ایفا کنند؟

نقش رسانه‌ها در مقابله با تبعات منفی تغییرات اقلیمی و بروز حوادث طبیعی

دانشمندان در مورد تبعات منفی تغییرات اقلیمی متفق‌القول هستند و آن را خطری جدی می‌دانند اما آیا مردم عادی نیز به این امر واقفند؟

رسانه، نقش مهمی در افزایش و ارتقاء آگاهی عمومی ایفا می‌کند و به‌ویژه رادیو و تلویزیون‌ها از منابع اطلاعاتی هستند که مردم بیشترین دسترسی را به آنها دارند. این رسانه‌ها قادرند تا تبعات منفی تغییرات آب و هوایی و حوادث طبیعی را حتی در منازل مردم مطرح کنند و به نوعی باعث حساسیت افکار عمومی گردند. بنابراین رسانه‌ها و به‌ویژه رادیو و تلویزیون باعث می‌گردند تا این مسائل در سطح عمومی مطرح شوند و فشار افکار عمومی نیز، مدیران سیاسی را وادار می‌کند تا تصمیمات لازم را برای مقابله با تغییرات اقلیمی و حوادث طبیعی اتخاذ کنند. بنابراین از رسانه‌ها انتظار می‌رود تا این موضوعات و حوادث را پوشش خبری بدهند به نحوی که توسط عموم مردم قابل فهم و درک باشد.

در شرایطی که از رسانه‌ها انتظار می‌رود تا این اخبار را تحت پوشش قرار دهند اما امروزه در کشورهای در حال توسعه با شرایطی روبرو هستیم که غالباً رسانه‌ها نیز تصویر و برداشت درستی از تغییرات آب و هوایی و نحوه مقابله با حوادث طبیعی (سیل، زلزله) ندارند. در بسیاری از موارد رسانه‌ها به مسائل و معضلات ناشی از تغییرات اقلیمی نمی‌پردازند زیرا روزنامه‌نگاران نمی‌دانند چگونه گزارشات علمی درباره علل و ریشه‌های بروز حوادث و یا تغییرات اقلیمی، تهیه و تدوین کنند. در مواردی مهم که روزنامه‌نگاران گزارشی در مورد تغییرات اقلیمی تهیه می‌کنند بیشتر به شرح حوادث پرداخته و اطلاعات خام در اختیار عموم قرار می‌دهند و ارزیابی مناسبی از علل بروز حوادث به مردم ارائه نمی‌شود. گزارشات آنان غالباً حاوی اطلاعات آماری خامی است که مسئولان ارائه می‌کنند که این آمارها برای عموم مردم نیز غالباً قابل درک و فهم نیست.

علاوه بر این رسانه‌ها غالباً زمان کافی و یا مابع مالی لازم را نیز برای این که پژوهش دقیقی درباره علل حوادث ارائه کنند ندارند. از سوی دیگر روزنامه‌نگاران غالباً به منابع اطلاعاتی معتبر و یا کارشناسان خبره کمتر دسترسی دارند و این امر باعث می‌گردد تا نتوانند گزارشات جامع و به‌روزی تدوین کنند. البته دانشمندان و صاحب‌نظران تا حدی در دسترس هستند ولی مشکل این است که روزنامه‌نگاران و تهیه‌کنندگان خبر چگونه اطلاعات علمی دریافتی از آنان را به نحوی قابل فهم و درک برای عموم مردم، تبدیل و ارائه کنند.

و آخرین مشکل شاید این باشد که روزنامه‌نگاران و تهیه‌کنندگان رپرتاژهای خبری در رادیو و تلویزیون‌ها، غالباً متوجه این موضوع نیستند که تغییرات آب و هوایی و حوادث هولناکی همچون سیل‌های وسیع و گسترده تنها مسائل محیطی زیستی محسوب نمی‌شوند بلکه این موضوعات تبعات اقتصادی - اجتماعی و یا حتی سیاسی نیز می‌توانند داشته باشند.

کافی است به این نکته اشاره کنیم که در همایشی که در سال ۲۰۰۹ با حمایت یونسکو برگزار شد (کنفرانس بین‌المللی رادیو و تلویزیون و تغییرات اقلیمی) مدیر برنامه بین‌المللی توسعه ارتباطات یونسکو، آقای Walter Fust به این مسئله اشاره می‌کند که «تغییرات اقلیمی بیشتر بعنوان یک مسئله محیط زیستی مطرح شده تا یک بحران جهانی با ابعاد انسانی؛ با این وجود بیش از ۳۰۰ میلیون نفر در جهان بطور جدی از تبعات آن متأثر شده‌اند و سالانه سیصد هزار نفر جان خود را از دست داده‌اند.

در اثر تغییرات اقلیمی بیش از ۲۶ میلیون نفر تاکنون مجبور به مهاجرت شده‌اند و هر سال بیش از یک میلیون نفر به میزان

پناهندگان و مهاجرین اضافه می‌گردد.»

بنابراین می‌بایستی به تبعات اجتماعی و اقتصادی تغییرات اقلیمی و سایر حوادث توجه کرد که غالباً روزنامه‌نگاران و تهیه‌کنندگان رپرتاژهای خبری به این موضوع مهم توجه نمی‌کنند.

لذا بایستی در زمینه آموزش روزنامه‌نگاران برنامه‌ریزی کاملی انجام داد به نحوی که آنان علاوه بر روایت خبر حوادث و یا ارائه داده‌های خام، ارزیابی خود را از علل و ریشه‌های این مشکلات به مردم ارائه دهند در حقیقت کشورهای در حال توسعه می‌بایستی آموزش روزنامه‌نگاران در حوزه‌های تخصصی همچون تغییرات اقلیمی و یا مقابله با حوادث طبیعی را در اولویت قرار دهند.

یکی دیگر از مشکلات متأسفانه عدم دسترسی روزنامه‌نگاران به منابع علمی در این حوزه است. کشورهای در حال توسعه می‌بایستی دسترسی روزنامه‌نگاران به منابع علمی را تسهیل کنند و از ایجاد و گسترش شبکه‌های ارتباطی بین آنان برای تبادل اطلاعات پیرامون این موضوعات بطور جدی حمایت کنند.

نهادهای بین‌المللی از جمله اتحادیه‌های بین‌المللی و منطقه‌ای رادیو و تلویزیونی همچون ABU (اتحادیه رادیو و تلویزیون کشورهای آسیایی) که از برگزار کنندگان این کارگاه آموزشی می‌باشد نقش مهمی در گسترش همکاری کشورهای عضو در مبادله برنامه‌های تلویزیونی در زمینه تغییرات اقلیمی و نحوه مقابله و کاهش خسارات بلایای طبیعی ایفا می‌کنند. امیدوارم که با برگزاری این همایش و حمایت ABU، شاهد گسترش مبادله برنامه‌های تلویزیونی بین کشورهای عضو در این منطقه در زمینه تغییرات اقلیمی و نحوه کاهش خسارات ناشی از بلایای طبیعی باشیم.

در گذشته یونسکو با همکاری شبکه‌های مهم تلویزیونی در جهان، چند برنامه تلویزیونی برای ارتقاء آگاهی عمومی از تبعات تغییرات اقلیمی و نحوه مشارکت عمومی در کاهش تبعات منفی آن تولید کرده که مسلماً دفتر یونسکو در تهران و ABU می‌توانند با مشارکت یکدیگر چنین فعالیت‌هایی را در آینده تعریف و اجرا نمایند.

مطمئن هستم برگزاری این کارگاه آموزشی در شناخت نقش مؤثر رسانه‌ها در کاهش تبعات منفی تغییرات اقلیمی و کاهش خسارت‌های ناشی از بلایای طبیعی و همچنین درک بهتر ابعاد اجتماعی این معضلات کمک خواهد کرد. مسلماً مشکلات تهیه و تدوین گزارشات خبری مناسب درباره تغییرات آب و هوایی و نحوه اطلاع‌رسانی در هنگام بروز بحران‌ها و مصائب طبیعی به دقت مورد بررسی قرار خواهد گرفت و از این طریق به ارتقاء آموزش روزنامه‌نگاری تخصصی کمک خواهد کرد.